

BESZÉLGETÉS TÖRÖK ZOLTÁNNAL

Flóra és fauna a pusztában

TESZÁR DÁVID

A LEGISMERTEBB MAGYAR TERMÉSZETFILMES, A VAD MAGYARORSZÁG SZERZŐJE EZÜTTAL A HORTOBÁGYRA KALAUZOL.

• Milyen természetfilmes trendeket tapasztalsz jelenleg a világban? Milyen hatással volt a természetfilmre a streaming szolgáltatók térhódítása?

Időszerű a kérdés, hiszen a Netflixes *Tanítóm, a polip* (*My Octopus Teacher*, 2020) épp a napokban került fel a 2021-es Oscar-jelöltek szűkített listájára az egészítés dokumentumfilm kategóriában. Ez a mozi radikálisan megcáfolja a természetfilm eddigi definícióját, miszerint nem lehet interakció a filmes és az állat között. A látványvilág eddig is fontos volt, de a trend egyértelműen az, hogy erősödik a történetmesélés igénye, sokasodnak a játékfilmes elemek, de úgy, hogy ez ne menjen a hitelesség rovására. A sort a nagyköltségvetésű természetfilmekre szakosodott Disney Nature stúdió 2008-as alapítása indította, és látva az ebben rejlő potenciált természetesen a streaming szolgáltatók is beszálltak, elég csak a Netflix vagy az Apple TV legújabb, hatalmas pénzügyi befektetéssel készült természetfilm-sorozataira gondolni (*Our Planet*, 2019; *Tiny World*, 2020; *Earth At Night In Color*, 2020). Az utóbbi években ráadásul több példa is akadt arra, amikor egy környezet- és állatvédelmi éllel készült természetfilm mellett, hogy szórakoztatva tanította a nézőket, konkrét hatással volt olyan világhíresekre, mint az állatkínzás (*Blackfish*, 2013) vagy az elefántcsont-kereskedelem (*The Ivory Game*, 2015). Személy szerint nagyon kedvelem a streaming szolgáltatókat, mert nagyobb teret adnak a természetfilmeknek: hiányoznak a tévécsatornák játékidőre vonatkozó szigorú korlátai, náluk olyan hosszú lehet egy alkotás, amennyit az adott történet megkövetel.

• Arcai vagy szerzői vannak ennek a dokumentumfilmes műfajnak? Mi a saját természetfilmes krédód?

Inkább arcai vannak a természetfilmnek, mint szerzői: itt elsősorban olyan ikonokra gondolok, mint Sir David Attenborough vagy Jacques Cousteau. Szerzői kézjegy már csak azért sincs, mert ez egy csapatmunka, ahol az operatőr és a vágó is fontos inputokkal szolgál, és emiatt összerosódnak a szerepek. Aki sok természetfilmet néz, az meg tudja mondani, hogy az adott alkotás melyik náció melyik műhelyének a munkája. Számomra az a legfontosabb, hogy megörökítsem az állatok hiteles, emberi beavatkozástól mentes viselkedését, és ebből építsek a stábommal egy olyan történetet, amely nemcsak a természet iránt érdeklődő embereket fogja meg. Úgy vettem észre, hogy Magyarországon ezt először a *Vad Magyarország – A vizek birodalmával* (2011) sikerült elérnem. Mi az, ami működik a legszelebb nézőközönségnél is? A látványosan megörökített, drámai és megható állati viselkedések.

• Több mint 20 éve dolgozol természetfilmesként. Mit gondolsz, miért épp a Vad Magyarország lett a legsikeresebb filmed mind itthon, mind pedig külföldön?

Voltak komolyabb külföldi megbízásaim már előtte is (Discovery Channel), de valóban a *Vad Magyarországnak* lett a legnagyobb visszhangja. 30 díjat nyert, és beválogatták a két legfontosabb nemzetközi természetfilmes fesztivál (Wildscreen Festival, Jackson Hole Wildlife Film Festival) döntőjébe. Ezt őszintén szólva nem tudom megmagyarázni, az okait magam sem értem, valami nézői igényt, hiányt eltalálhatott abban az időben.

• Legújabb munkádnak (*Vadlovak – Hortobágyi mese*) öt változata készült, ez talán még a természetfilmek esetében is magasnak számít.

A tévés és a kulturális elvárások mindig többféle technikai és/vagy tartalmi variációt követelnek meg, de most tényleg nagyon sok verzió készült, több is, mint öt. A magyarországi mozis változaton kívül van még belőle magyar tévés, osztrák, német, svéd és angol verzió is, illetve olyan kérésnek is eleget tettünk, amikor újra kellett írni a szöveget, mert nem akarták nevesíteni a főszereplő lócsaládot.

• Miért épp a vadlovakra esett a választásod?

Nem új az ötlet, a *Vad Magyarország* forgatásán már találkoztunk Przszeval-szkij-lovakkal, de akkor nem kerültek bele a filmbe. Felmerült bennem, hogy túl unalmas lenne róluk forgatni, mert szinte csak legelésznek és alszanak, de aztán utána olvastam, és kiderült, hogy az emberek számára is értelmezhető, hihetetlenül érdekes szociális életük van. Fontos szempont volt az is, hogy a kutatók jelenléte miatt már viszonylag hozzászórtak az emberekhez, és nem futnak el rögtön, ha feltűnik egy filmes stáb. Nekünk az volt inkább a kihívás, hogy kivárjuk azokat a pillanatokat, amikor történik valami. Ehhez kellett három év.

• A vágóasztalon kerül drámai ív a történetbe, vagy szkript alapján dolgozol?

Van egy elnagyolt forgatókönyv, amiben le van írva a jelenet lényege, a képi világ, és a hozzávetőleges narráció, szóval tudtuk, hogy mire számíthatunk, hiszen a vadlovak élete jól ki van már kutatva. Így is voltak fontos események, amelyek nem kerültek bele a végső változatba, ilyen például a kiközösített lovak sztorija. Ezt majd lehet beteszük az extrák közé. Előfordul, hogy a terepen találunk valami érdekeset, ami nem szerepel a szkriptben, ilyenkor el kell döntenünk, hogy utána járunk-e: lehet, hogy nem lesz belőle semmi, de az is előfordulhat, hogy valami olyanra bukkanunk, ami még a téma kutatóinak is új lesz. Az Everglades Nemzeti Parkról szóló filmem (*The Everglades*, 2015) például köszönőviszonyban sem volt az előzetes szkripttel, de később ennek alapján tudományos cikkeket írtak, mert olyan újdonságokat sikerült lefilmeznünk.

• Vannak állandó alkotótársaid?

Hargittai „Pamacs” László vágó és a finn operatőr Jan Henriksson. Pamacs, mivel elég sok játékfilmet is vág, nagyon értékes dramaturgiai tanácsokat ad, és mindig nagyban támaszkodom rá.

16 éve csináltuk az első filmünket együtt, a *Vadlovak* már az ötödik. Jannak a '90-es évek végén az asszisztense voltam, vele inkább a képi szekvenciákat beszéljük át. Nélkülük nem tudnék természetfilmeket csinálni. Minden filmem az ő filmjük is, hiszen csapatmunkáról van szó.

• *Mi volt a legkomolyabb technikai kihívás a Vadlovak esetében?*

Azt gondoltam, hogy olyan technikai megoldásokat is meg tudok majd csinálni, ami máshol még nem sikerült. Szerettem volna beletenni két *Mátrixos bullet time* effektet, amikor fürdenek a darvak. Iszonyú sok energiát tettünk bele, de nem lett belőle semmi, mert megijedtek a madarak, hiába raktuk ki előre a felszerelést, hogy hozzászokjanak. Gyerekkori álmom volt, hogy éjjel a darvak közé merészkedjen az objektív. Ehhez egy speciális dobozt készítettünk a fahrtsínen mozgó kamerának, de a terepen soha nem akart működni. Bent persze soha nem volt vele gond...

• *A narrációt te szoktad írni?*

Általában én írom meg a narrációt angol nyelven, mert angolul tanultam szkriptírást, és ezt fordítottam le magyarra. Most nem így történt: magyarul írtam meg, de nem tetszett a végeredmény, ezért elkezdtem magyar regényeket olvasni, így akadt a kezembe Molnár T. Eszter *Stand-Up – Egy majdnem normális család 1.* című regénye, ami nagyon megtetszett. Fel is kerestem az írónt, ami nem volt nehéz, mert kiderült, hogy a párom csoporttársa volt az egyetemen, és biológusként végzett. Remek volt vele együtt dolgozni, hiszen biológusként volt rálátása a témára, emiatt a jövőben is szeretnék majd együttműködni vele.

• *Volt olyan jelenet, amit nem a terepen vettetek fel?*

Csak egyetlen *timelapse*-es trükkfelvétel: a fűnövés, ami öt napig tart. Nyilván nem hagyja kint az ember öt napig a pusztaban a kamerákat és a lámpákat, ezért berendeztünk egy kis pajtát, így készült el ez a képsor. Még a kamilák *timelapse*-es kinyílását és becsukódását is a terepen vettük fel, csak a szél ellen védtük a virágokat egy apró folpakkos fallal, hogy ne remegjenek a felgyorsított felvételen. Semmilyen más engedményt nem tettünk, minden teljesen hiteles a filmben. Nincsenek benne stúdióképek, és erre nagyon büszke vagyok.

• *A drónfelvételekhez remekül passzol a nagyzenekarra írt, improzálás filmzene. Mészsész a zenéről?*

Én hang- és zenemániás vagyok, mindig óriási hangsúlyt fektetek erre. Az volt az álmom, hogy nagyzenekar játssza fel a korábban Emmy-díjra is jelölt zeneszerző, Oliver Heuss által komponált zenét. Terveztünk filmzene koncerteket is a *Vadlovak*-hoz. A film végére pedig szerettem volna egy slágergyanús zenét, ehhez kértem fel Tövisházi Ambrust (Erik Sumo), aki szerintem remek dalt szerzett a filmhez. A vége főcímnak van már rádiós változata is, illetve jelenleg készül hozzá videóklip.

• *Mi lesz a következő projektet? Hány filmterved van?*

A világhírvény sajnos behatárolja a lehetőségeket, de van egy konkrét tervem, amit Svédországban fogok leforgatni. Egy személyes hangvételű darabról van szó a klímaváltozásról, amely azt vizsgálja majd, hogyan alakul át a természet és mely növény- és állatfajok lesznek a jelenség nyertesei és vesztesei. Van két magyar témám is, ezeket most fejlesztem, emiatt még nem árulnám el a részleteket..

Emellett szeretnék visszamenni Floridába is, mert bőven maradt még sztori arrafelé is. •

Török Zoltán:

Vadlovak – Hortobágyi mese

Vadlovak – Hortobágyi mese

Rendezte: **Török Zoltán**. Kép: **Jan Henriksson, Török Zoltán**. Vágó: **Hargittai László**. Zene: **Oliver Heuss**. Narrátor: **Pokorny Lia**. Gyártó: Gyártó: **Doclights NDR Naturfilm / Vadló Film Produkció**. Forgalmazó: **Mozinet**. 88 perc.

Török Zoltán több mint tíz éve a nemzetközi természetfilmes élvonal tagja, alkotásai ugyanúgy sikerrel szerepeltek a Discovery Channel vagy a National Geographic műsorán, mint a legrangosabb amerikai és európai természetfilmes szemlék versenyprogramjában. Az új évezred legnépszerűbb magyar természetfilmje, a *Vad Magyarország* (2011) után tíz évvel Török ismét visszatér a szülőföldjéhez, ezúttal azonban általános áttekintés helyett a *Vidrasors* (2007) és a *Lemming – A messi észak aprócska ura* (2017) alapvetését kombinálja: kiemel egy állatfajt és nevesíti a főszereplő állatot. A hortobágyi Pentezugban Pokorny Lia narrálásában ismerkedhetünk meg a Przsevalszkij-lovak (vagy mongol vadlovak) mindennapi életével a tavasszal megszülető Cseppke nevű kiscsikó és családja perspektíváján keresztül. A hároméves, nemzetközi koprodukciós forgatásból egy természeti ciklusnyi sűrítményt kapunk tavaszit tavaszig a mocsaras-ligeterdős pusztában, ahol a flóra színváltozása mellett bemutatásra kerülnek a vidék többi, állandóan vagy csupán ideiglenesen ott tartózkodó állatai is a nyúltól a rókán át a különféle madárfajokig. A látványvilág még impozánsabb, mint a *Vad Magyarország* esetében: nagyzenekari tételekkel megtámogatott, gyönyörűséges drónfelvételek, *time lapse* videók és narrált életképek váltakoznak, amelyek nem nélkülözik a kielezett drámai pillanatokat sem. A *Vadlovak – Hortobágyi mese* Török első valóban egészestés (60 perc helyett közel másfél órá) természetfilmje, amely egyértelműen nem kisképernyőre, hanem gyöngyvászsonra lett megálmodva. Amennyiben a filmszínházak újraindítása ezt megengedi, a *Vadlovak*nak jó esélye van arra, hogy megismételje a *Vad Magyarország* példa nélkül álló természetfilmes sikertörténetét.

TESZÁR DÁVID